

AGIR HAPIS CEZASINDA HÜCRE DEVRESİ VE TENFİZ SİSTEMİMİZ ÜZERİNDE TEKLİFLERİMİZ

Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER

Müterekki sistem ve esas prensipi:

1. — Ceza Kanunumuz 13. maddesinde ağır hapis cezasının üç devrede infaz olunacağını tesbit suretile müterekki sistemi¹ tatbik etmiş bulunmaktadır.

Malûm olduğu üzere müterekki sistem Filadelfia, Pensilvanya ve Auburn sistemlerinden sonra meydana çıkmıştır².

Müterekki sistemin menşesinde âmil olan düşünce ve ana felsefe şu idi: suçlu hürriyeti bağlayıcı cezayı çekmekte iken yavaş yavaş ve zaman ile iyi hal gösterdikçe, bir takım istifadeler kaydetmeli, avantajlar iktisap eylemeli ve mükâfatlara nail olmalıdır. Suçlunun gidişinde uygunsuzluk tesbit olduğu hallerde ise, temin eylediği istifadeler geri alınmalıdır. Böylece mahkûm, başlangıçta oldukça şedit ve korkutucu bir rejim tatbikatına tâbi tutulmalı ve zamanla bu tatbikat yumuşatılmalıdır.

Müterekki sistemin bidayetinde, arzulunan mevzubahis felsefeye uygun olarak, suçlu, mahkûmiyet hükmünün infazına girişildikten sonra pasif bir iyi hal gösterdiği takdirde, bir seri müstakil heterojen gruplardan diğerine otomatik olarak intikal ediyordu³. Pasif iyi hal göstermiyen mahkûmun rejimine tâbi tutulması lâzım gelen gruplar yönünden elde edebileceği avantajları kazanması sadece gecikiyordu; fakat zaman ile müterekki sistem mahiyetini değiştirmiştir.

Filhakika anlaşılmıştır ki, «zamanla iyi hal gösterince muayyen imkânlara sahip kılma» prensipine nazaran, «iyi hal göstermeyince mahkûma temin edilmiş imkân ve imtiyazları kaybetmek» mahkûmun iyi halde devamı için daha kuvvetli bir müessir mahi-

[1] Bk.: Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt II/1, 2. Bası, İstanbul 1961, s. 610.

[2] Bu konuda tafsilât için Bk.: Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt II/1, 2. Bası, İstanbul 1961, s. 606 ve son.

[3] Modern Methods of Treatment, Published by International Penal and Penitentiary Foundation, s. 104.

yetini arzulemektedir. Meselâ İngiliz Borstal sisteminde uygulanan umumî esas budur: her safhada *mahkûmun mes'uliyetini arttırmak* müterekki sistemin bu modern anlaşılışının esasını teşkil eylemektedir. Bu şekli ile sistem tam olarak Portekiz'de uygulanmaktadır.

Müterekki sistemin bünyesinde müşahede olunan bu gelişmenin ifade eylediği mâna şudur ki; müterekki sistem bugünkü anlamında hakiki *bir şahsî tekâmül, terekki* sistemi halini almış bulunmaktadır. Bu modern görünüş içinde müterekki sistemin esas prensipi mahkûma, gittikçe ve dereceli olarak artan bir *mes'uliyet tahmil* eylemektir.

2. — Müterekki sistem, bidayetteki şeklinde bilhassa kefâret, mahkûma yaptığı kötülüğü ödetmek fikrini hareket noktası olarak ele alıyordu. Böylece bütün imkânları ve imtiyazları iptal edilmiş olarak mahkûm cezaevine alınıyor ve ilk safhada bir hücrede geceli, gündüzlü tecrit ediliyordu. Mahkûmun böylece geceli gündüzlü bir hücreye konularak tecridi sadece bir kefarete, ödetme, ona munzam bir ıztırap verme gayesine istinad etmekte idi. Bu sebeptendir ki, müterekki sistemin bidayetinde hücre müddeti hem uzun tutulmuş ve hem de hücre devresi çok sıkı ve şiddetli olarak tatbik edilmiştir. Mahkûmun hücreyi takiben konulduğu bütün diğer safhalarda da sadece «*cezalandırma, ıztırap verme*» hareket noktasını teşkil eylemiştir.

Faydalar:

3. — Müterekki sistemin tatbikatında, başlangıcı teşkil eden (*hücreye koyma*) safhasından, beklenen fayda, bunun korkutucu tesirinin elde edilmesinden ibaret bulunmuştur.

Pensilvanya sistemi uyarınca, hücrede tecridin, yalnız ve sadece bütün ceza müddetince tatbik olunduğu hallerde, yani mahkûmun hürriyeti bağlayıcı cezayı çekerken mutlak surette ve devamlı olarak tecrit edilmesi sisteminden beklenen faydalar özet olarak şunlardan ibaret idi:

«Usul korkutucu tesir yaptığından, suçu işlemesi muhtemel diğer şahısları ürkütür; cezaevinde, mahkûmların birbirini tanımalarının, serbest hayata intikallerinde sebebiyet vereceği mahzurlar böylece izale edilmiş olur. Tecrit edilen şahıs, âdeta manen bütün kötülüklerden de sıyrılmış bulunur. Hücre böylece mes'ut bir hayata götürecektir güzel bir geçit teşkil eder. Mahkûmların birbirlerini

zehirlememeleri, kötü usulleri birbirlerine öğretmemeleri bu yolla temin edilir*.»

Mahzurlar:

4. — Beyan edelim ki, hücrede tecrit, müterekki sistemin bir parçası olarak uygulandığında, yukarda arzedilen faydaların çoğu mevzubahis olamaz. Filhakika mahkûm bir müddet sonra ikinci bir safhaya geçerek diğer mahkûmlarla bir arada bulunmaya başlayacağından, tecridin devamlı olmasına merbut faydalar elbetteki artık öne sürülemez.

Bugün için müterekki sistemde mahkûmun, kanun tarafından tesbit edilen bütün ceza müddetinin bir kısmında hücrede tecrit edilmesi esası, sadece ve sadece cezaya şiddet vermek, korkutucu mahiyet izafe etmek, yani kefaretçi telâkkiyi tatbik eylemekten başka bir mâna taşımaz ve dolayısıyla bütün ceza müddeti zarfında tecridi uygulayan sistemlerin ortaya çıkardığı bütün mahzurlarla malûdür. Bu mahzurlar şu suretle özetlenebilir:

Filhakika hücre, mahkûmu ümitsizliğe sevkeder; çeşitli sinir ve akıl hastalıklarına sebebiyet verir. Böyle bir rejime tâbi tutulan suçlu, hem hücrede uygun tarzda çalıştırılmaz, hem de mahkûmdaki topluluğa intibak kabiliyeti büsbütün tahrip edilmiş olur. Bu nev'i bir rejimin tatbik edilebileceği hücreleri ihtiva eden cezaevlerinin ve müesseselerin inşası için milyonlar sarfedilir ve hakikatte ise, bundan pek büyük bir fayda da elde edilmez⁵. Mahkûmun iradesi ne kadar kuvvetli olursa olsun, muayyen bir müddetten fazla devam eden tecrit, neticeten daima mahkûmun fizik ve ruhi sıhhati bakımından kötü tesir yapar. Mahkûmun kendi halinde bir yere kapatılarak terkedilmesini ifade eden böyle bir sistem, ıslâh prensipi ile de kabili telif değildir. Zira, bir kimsenin ıslâhı ona daimi telkinler yapılmasını ve hiç olmazsa, muayyen bir meslek veya san'atın öğretilmesini icap ettirir. Halbuki, hücrede tecridi ifade eden bir sistemde bu nev'i bir tatbikat yürütülemez.

Arzedilen sebepler dolayısıyledir ki, mezkûr sistemi 19. asrın ortasından beri tatbik eden Belçika, Norveç ve İskoçya gibi mem-

[4] Mevzubahis fikriler için Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, sözü geçen eserin 607. sahifelerine ve notlarına Bak.

[5] Bakınız: Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, sözü geçen eser, s. 607, 608; Rapport de M. Paul R. Amor, Expert désigné par l'Organisation des Nations Unies sur Le traitement des Délinquants en Turquie.

leketler, sistemin kötü ve zarar verici tesirlerini izale hususunda daima gayret göstermişlerdir. Meşhur *Ferri* hücre hapsini 19. asrın dalâletlerinden birisi olarak tavsif etmiştir.

5. — Nakledilen bu sebepler, *kısa müddetli hürriyeti bağlayıcı cezalar hakkında uygulaması müstesna*, hücrede mutlak tecrit suretile, hürriyeti bağlayıcı cezanın çektirilmesi sisteminin, Mukayeseli Hukukta hemen de ortadan kalkmasını icap ettirmiştir. Milletlerarası Ceza ve Tenfiz Tesisinin neşreylediği eserde, bütün ceza müddetinin mutlak olarak hücrede tecrit suretile geçirilmesi konusunda aynen şöyle denilmektedir⁶: «netice olarak hücrede tecrit, metrük ve esasında faydasız, muhtemelen zararlı ve — eski kefarete teşkil edici değerinin yerini alacak müsbet herhangi bir tarafı da mevzu bahis olmadığından — mânasız bir tedbirdir. Bugün için böyle bir tedbir herhangi bir faydalı maksada tekabül etmemekte ve Mukayeseli Hukukta da her gün biraz daha terk olunmaktadır.»

6. — Hiç şüphesiz arzedilen bütün bu zararlar, hücrede tecridin yalnız başına ve bütün ceza müddetince tatbik edilmesi hali yönünden öne sürülmüştür. Fakat kolayca ve açık olarak farkına varılabileceği gibi aynı itirazlar tecridin, müterekki sistemin bir kısım ve parçası olarak ceza tatbikatının başlangıcında uygulanması halinde de aynen ve tamamen varittir.

Müterekki sistemin bir parçası olarak hücrede tecridin tek maksadı, cezanın şiddetini arttırmak, cezaya korkutucu tesir vermek, cezanın kefarete teşkil edici gaye ve maksadını sağlamaktan başka bir şey olamaz. Bütün bu düşünceler ise, modern ceza telekkisi içinde kabili müdafaa gözükmemektedir.

Hücrede tecridin kabul edilebileceği haller:

7. — Bugün ilmi noktai nazar, müterekki sistem içinde, hücrede tecridi dört halde kabul etmekte ve hakiki mânasile suçlunun ıslâhını sağlayacak bir vasıta sıfatile hücrede tecrit ancak aşağıda kaydedilen mezkûr hallerde tasvip görmektedir; haller şunlardan ibarettir:

- 1) Kısa müddetli hürriyeti bağlayıcı cezalar yönünden,
- 2) Çok iyi hal gösteren ve diğer mahkûmlardan ayrı bulunmak

[6] Modern Method of Penal Treatment, (Edited by International Penal and Penitentiary Foundation, s. 102).

istiyen mahkûmun kendisini tecrit eyleme arzusunun yerine getirmek için,

3) Cezaevinde disiplini bozan mahkûmlar hakkında bir disiplin vasıtası olarak,

4) Nihayet müterekki sistemin bidayetinde suçlunun, müte-hassıslarca tetkiki ile hakkında tatbik edilecek rejimin tayinini sağlamak yönünden *tasnifini* mümkün kılmak için müşahedesi maksadile, yani bir karantina veya müşahede devresi olarak.

Arzedilen 4 maksat ve bilhassa 4. maksat yönündendir ki, hücrede tecrit, müterekki sistemin bidayetinde veya devamı içinde tamamlayıcı bir kısım olarak modern bir *ıslâh - ceza* sisteminin vasıtasını teşkil eylemektedir. Netekim Birleşmiş Milletler tarafından 1955 yılında Cenevre'de toplanan ve hürriyeti bağlayıcı cezalar yönünden muhtelif memleketlerce tatbik edilebilecek asgarî (minima) kaideleri tesbit eden konferansın vücuda getirdiği metinde, hücre-den sadece bir karantina veya müşahede devresi olarak bahsedilmiştir⁷.

Mahkûmların tasnifi ve hücrede tecrit:

8. — Filhakika cezaevine gelen yeni mahkûmun, davranışlarının ne olacağının müte-hassıslarca tesbit edilmesi ve buna nazaran, mahkûm hakkında şahsiyetine uygun bir rejimin tesbit ve tatbiki lâzımdır⁸. Bunun için ise, mahkûmun diğerlerinden tecrit edilmesi ve bir hücreye konulması lâzımdır ve şarttır. Ancak bu yolladır ki, mahkûmun hem kolaylıkla müşahedesi sağlanırsın ve hem de bu devrede diğer mahkûmların tesiri altında sorulara yanlış istikametlerde cevap vermesi önlenmiş olur.

Muhtelif memleketlerde gözüken ve hücre tatbikatına taallük eden iki esas temayül:

9. — Müterekki sistem içinde ilmi esaslar dahi böyle olmakla beraber, muhtelif memleketlerin tatbik ettiği müterekki sistemlerin pek büyük ekseriyeti, cezaya hücrede tecrit ile başlamaktadır. Bununla beraber yine bütün memleketlerde, hücrede tecrit devresi yönünden iki yeni temayül de kendisini göstermektedir:

[7] Mezkûr minima kaideler için Bk.: Bülletin, publiée par la Société Internationale de Criminologie, Yıl 1959, 1. semestre, s. 111 ve sonrakiler.

[8] Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, sözü geçen eser, s. 612, 613.

- 1) Hücre müddetinin gittikçe kısaltılması,
- 2) Hücrede tecrit şartlarının tahfifi, böylece mahkûma hücrede tecrit halinde iken dahi nisbi ölçüler içinde, dış âlemle temas imkânının temini.

10. — a) *Hücre müddetinin kısaltılması temayülü:* Genel olarak hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı, müterekki sistemde, hücrede tecritle başlamakla beraber, memleketlerin çoğu hücrede geçirilmesi iktiza eden müddeti indirmişlerdir.

Hücre müddetinin kısaltılması, müterekki sistemde, kefarete teşkil edici felsefenin yerini, gittikçe, islâh - ceza felsefesine bırakmakta olduğuna şüphesiz delâlet etmektedir.

Ezcümle İsviçre Ceza Kanunu 37. maddesile ağır hapiste hücre müddetini 3 aya indirmiş ve cezaevi müdürüne ayrıca bu müddeti kısaltmak veya uzatmak yetkisini de tanımıştır. İsviçre'deki tatbikatta cezaevi müdürleri, bu yetkilerini çok geniş olarak kullanmakta ve hücre müddetlerini de çok indirmektedirler. Ancak İsviçre'de hapis cezası da ilk birinci ayında ve hücrede çektirilir.

İsveç'te dahi durum aynı olup, sıhhi muayenenin hitamı ile birlikte hücre safhası da sona ermektedir. Arjantin'de dahi tesadüfî suçluların hücre müddeti, bunların müşahede merkezlerine sevklerle birlikte sona ermektedir. Hemen hemen bütün memleketlerde kadın mahkûmlar için hücre müddeti kısaltılmıştır. Arjantin hakkında aşağıda daha fazla tafsilât verilecektir.

11. — *Bu konunun bizdeki tarihî gelişmesi şu suretle cereyan etmiş bulunmaktadır:*

1274 tarihli Ceza Kanunu hürriyeti bağlayıcı ceza olarak kürek, kal'abentlik, nef-i ebet, hapis cezalarını vaz'etmiş idi. Bu cezaların infazı yönünden hücreden bahseden bir hüküm kanunda mevcut değildi. Ancak kanunun ilk şeklinde mevcut olup, bilâhara ilga edilen 7. madde zeylinde, müebbeden menfi bulunanların, mahkûmiyetleri esnasında, müebbet kürek ve müebbet kal'abentliği icap eden bir cinayet işlemeleri halinde, buna ait cezanın sülüsü miktarı muhabere ve ihtilâttan men ile dairei mahbusiyetlerinin tazyik olunacağı ve inkızaı müddette hali sabıklarına iade edilecekleri tasrih edilmiştir.

Türk Ceza Kanunu mer'iyete girdiğinde 13. maddenin ilk şekline nazaran müebbet ağır hapsin ilk 3 senesi ve muvakkatte cezanın 6 da birine müsavi ilk devresi bir hücrede geceli gündüzlü yalnız bırakılmak suretile icra olunmak lâzım geliyordu. Bu devre 6 aydan

eksik ve 3 seneden fazla olamazdı. Ondandan sonra gelen devrede ise, mahkûmların geceleri hücrede tecrit edilecekleri ve gündüzleri ise, diğer mahkûmlarla konuşmaksızın bir arada çalıştırılacakları tasrih edilmiş idi. Bu hükümler hiç tatbik edilmemiş idi.

Kanun, 1933 yılında, 2275 sayılı Kanun ile değiştirildi. Fakat hücre bakımından herhangi bir hüküm maddeye konulmadı. Bu suretle tam topluluk sistemine avdet edilmiş oluyor idi.

Madde 1936 yılında 3038 sayılı Kanunla değiştirildi ve tekrar 1. devre olarak hücrede tecrit esasına avdet edildi; hücre müddeti esaslı şekilde indirilerek, cezanın 20 de birine müsavi bir müddetle hücrede tecrit esaslı tatbik edileceği ve fakat bu müddetin bir aydan aşağı ve 6 aydan yukarı olamayacağı tasrih edildi. 2. ve 3. devreler bakımından esasta geceleri tecrit prensipi muhafaza edildi. 1937 tadilatında hücre bakımından bu esaslar muhafaza olundu.

1953 yılında Kanun, 6123 sayılı Kanunla esaslı şekilde değiştirilince tetkik konumuz yönünden de, yeni hükümler getirildi ve bütün Dünya memleketlerinde teressüm eden temayül ve cereyanın tam aksine olarak, hücre müddeti arttırıldı. Filhakika, 1953 metni hücre müddetini cezanın 10 da birine çıkarmış ve hücrede bırakma müddetinin 2 aydan aşağı ve bir seneden yukarı olamayacağını tesbit eylemiştir. Memlekette suçluluğun artması vakıası karşısında, şiddetli ceza sistemine avdeti lüzumlu gören Kanun vazı modern ilmin verilerine tam aykırı olarak maalesef suçluluğu lüzumsuz bir şiddetle önlemek hatalı yoluna girmiş idi. Bu tutumdan o tarihte neşrelediğimiz müteaddit makalelerimizde bahsettik ve tutulan yolun hatalı olduğunu belirtmeye çalıştık.

Kanun vazı da bu yolun hatasını tesbitte gecikmemiş olmalıdır ki, 6988 sayılı Kanunla 1957 yılında Ceza Kanununun bazı hükümleri itidal istikametinde değiştirilirken 13. madde dahi tādil edildi ve hücre müddeti bir miktar indirildi. Filhakika yeni sisteme göre birinci devrede geceli ve gündüzlü tecrit cezanın onda biri kadar bir miktar olarak tesbit ediliyor ve fakat bir aydan az ve sekiz aydan yukarı olamayacağı ayrıca belirtiliyordu. Halen dahi mer'i olan esaslar bunlardır. Mevzubahis müddetler hakkındaki mütalâalarımız aşağıda belirtilecektir. Şu kadarını şimdilik açıklıyalım ki, Kanun vazınının 1953 yılında hücre müddetini arttırmış iken hemen aradan dört yıl dahi geçmeden bundan rücu ile müddeti indirmek mecburiyetinde kalması elbette dikkate şayandır ve arzettiğimiz genel temayülün kuvvetine işaret eder.

12. — b) *Hücrede tecride ait şartların tahfifi*: Teressüm eden bir diğer temayül de, hücreye konulan mahkûmun, burada mutlak bir şekilde ve bütün Dünya ile alâkasını kesmek suretile tecrit edilmemesidir. Mahkûmun sıhhi şartları haiz, uygun şekilde aydınlatılmış bir hücreye konulması ve orada kendi haline terkedilmiyerek bilâkis, kendisile, manevî kalkınması bakımından, devamlı temasın muhafazası lâzım geldiği beyan edilmektedir; mahkûma nedamet yolları gösterilmeli ve bu yollar aydınlatılmalıdır. Bu ise, mahkûmun hücre dışı ile münasebetinin devamı ile mümkün olabilir. Mahkûmun hücrede münasip bir işle meşgul olmasının temini, kendisine uygun kitaplar verilmesi, günün muayyen saatlerinde ziyaret edilmesi ve hapishane idarecileri ile olduğu kadar müessesenin terbiyecisi, öğretmeni ile konuşmasının sağlanması ceryanı kuvvetle kendisini göstermektedir.

Esasen hücre, bugünkü müterekki sistemde, daha ziyade mahkûmun tasnifini sağlamak üzere bir nev'i müşahede, karantina devresi olarak kabul edildiğinden, hücrede tecridin dahi, müşahedeyi sağlayacak surette tanzimi lâzım geldiği kabul edilmektedir.

13. — Bazı kanunlar hücreye konulan mahkûmun kendi haline terkedilmesini önlemek yönünden hükümler de sevkeylemiş bulunmaktadırlar; Avusturya Ceza Kanununun 22. paragrafı hücreye, hattâ disiplin maksadile konulan mahkûmun dahi, günde en az iki defa, bir müessese mensubu tarafından ziyaret edileceğini beyan etmektedir. Danimarka Kanununa nazaran mahkûm hücrede tecrit edildiği sırada dinî merasimlere, derslere ve konferanslara, jimnastik faaliyetlerine iştirâk etmek ve cezaevi bahçesinde dolaşmak hakkına sahiptir (Danimarka Kanunu hakkında aşağıda daha fazla tafsilât verilmiştir).

14. — Bizdeki hücre tatbikatı maalesef bu modern temayülden uzaktır. Hücrede tecrit yönünden, bütün mahkûmların müsavi bir muamele tarzına tâbi tutulmadıkları memleketimizde, mahkûmun hücreye konulmasından müsbet bir fayda elde edildiği kanaatinde değiliz. Filhakika bizde, hapishanelerde hücre adedi az ve hücre müddeti ise uzun bulunduğundan bütün mahkûmları hücreden geçirmek mümkün olmamaktadır. Biz, esas itibarile mahkûmun hücreye konulmasında, büyük bir faydaya intizar da etmediğimizden, daha fazla hücreli cezaevi inşasını sadece lüzumsuz bir israf sayarız. Hücrede tecridi biz, daha ziyade bir nev'i karantina ve tasnif devresi

olarak telekki etmekteyiz. Bu sebeple mevcut hücreli cezaevleri adet itibariyle kâfidir. Hücre müddeti kısaltılır ve bir tasnif ve müşahedenin icap ettirdiği müddete de indirilirse, bugün dahi bütün mahkûmları muayyen müddetlerle hücreden geçirmek mümkün olur.

Bizde asıl teessüf edilecek durum, hücre tatbikatında müşahede edilen lüzumsuz şiddettir. Bizdeki tatbikatında mahkûm, hücrelerini hiç bir zaman terkedememekte, kendisine açık havada dolaşmak imkânı aylarca süren müddetlerle verilmemektedir. Hücreler iyi aydınlatılmamıştır ve havalandırılmamaktadır ve çok dardır. Ekseriya bu hücrelerin bodrum katlarında inşası hatasına düşülmüştür. Mahkûm hücrede bırakıldığı müddetçe, çalışmamakta ve hiç kimse ile de konuşmamaktadır; bu nev'i hücrelerde kâfi derecede gıda da alamayan mahkûmlar, beden ve ruhen çökmekte ve müstakbel topluluk hayatı için olan itiyadlarını büsbütün kaybetmektedirler⁹.

Mukayeseli Hukukta hücre tatbikatı:

15. — Bugün dahi Dünya memleketlerinin ekseriyetinde müterekki sistem, hücre tatbikatile başlamaktadır. Yukarda da arzolunduğu veçhile, mahkûmun bütün ceza müddetini hücrede geçirmesi tarzındaki rejim artık hemen hemen hiç bir memlekette tatbik edilmemektedir. Belçika'da hukuken mevcut gözüken bu sistem, idari tatbikat ile hemen de ortadan kalkmıştır¹⁰.

16. — Buna mukabil bazı memleketlerde, müterekki sistem çerçevesi içinde ve onun bir parçası olarak dahi hücre tatbikatı uygun görülmemiştir:

Küba Ceza Kanununun 84. maddesine göre mahkûmlar, sadece

[9] Bu beyanlarımız bir zamanlar yaptığımız şahsî müşahedelere ve Birleşmiş Milletler tarafından Türk Cezaevlerini tetkik ile vazifelendirilmiş Paul Amor'un verdiği rapora dayanmaktadır. Bu vesile ile bir üzüntümüzü daha kaydetmeliyiz: Bir zamanlar Üniversite Ceza Hukuku profesörleri ve Kriminoloji Enstitüsü mensupları olarak memleketimizdeki Cezaevleri bütün tetkiklerimize açık tutulmuştu. Buralara kolaylıkla girer; talebelerimizi götürür ve gerekli incelemeleri hiç bir formaliteye uymaya lüzum hissetmeden yapar idik. Maalesef 1953 senesinden sonra, durum yavaş yavaş değişmiş ve cezaevlerinde ilmi araştırmalar bakımından dahi müşkülât zuhur eylemiştir; hele talebenin tatbikat için cezaevlerine götürülmesi imkânsız hale gelmiştir.

[10] Mukayeseli Hukuktaki tatbikat için Bakınız: Materialien Zur Strafrechtsreform, 2. Band Rechtsvergleichende Arbeiten I, Allgemeiner Teil, Bonn 1954 Das Strafsystem Prof. Dr. Dietrich Lang - Hinrichsen.

geceleyin tecrit edilmekte ve gündüzün ise müştereken çalışma esası tatbik olunmaktadır. Birleşik Amerika'da da durum hemen hemen aynıdır. Ancak kısa müddetli hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından, hücrede gece ve gündüz tecrit esası bazı yaletlerde tatbik edilmektedir (aşağıda Danimarka hakkında verilen izahata da bakınız).

Yugoslavya'da da, prensip olarak, hürriyeti bağlayıcı cezalar müştereken, toplu olarak çektirilmektedir; istisnai hallerde hücre hapsi tatbik olunur, fakat esas itibarile hücrede tecrit, sadece ceza rejiminin şiddetlenmesi yönünden bir vasıta teşkil etmektedir (ayrıca aşağıda Danimarka için verilen izahata da bakınız).

Arjantin'de dahi hürriyeti bağlayıcı cezalar, gündüzün müştereken çalışma ve geceleyin tecrit suretile çektirilmektedir.

Hücreyi müterekki sistemin bir parçası olarak tatbik eden memleketlere gelince:

17. — Beyan edelim ki, müterekki sistemi tatbik eden memleketlerin çoğu ceza kanunlarında, sadece hürriyeti bağlayıcı cezaların nev'ilerini ve asgarî ve azamî müddetlerini göstermek, mahkûm için çalışma mecburiyetini ifade eylemekle iktifa etmekte ve rejimin muhtevi bulunacağı sair hususiyetlerin ve devrelerin tesbiti işini tanzimî tasarruflara yani tüzük ve yönetmeliklere bırakmaktadırlar. Memleketlerin büyük ekseriyetinde durum böyledir. Ancak, adedi mahdüt bazı kanunlar, kanunumuzda olduğu gibi, rejime ait bazı hususiyetleri ve devreleri de ceza kanunlarında göstermişlerdir. Aşağıda muhtelif kaynaklardan¹¹ faydalanmak suretile bazı memleketlerde müterekki sistemde hücrede tecrit bölümünün neden ibaret bulunduğu hakkında, yerine göre mücmel ve yerine göre daha tafsilâtli izahat verilmiştir:

18. — a) *Alman* Ceza Kanununun 22. maddesinin 1. paragrafına nazaran hidematı şakke ve hapis cezaları tamamen veya kısmen, hücrede tecrit suretile infaz edilebilir. Aynı maddenin 2. paragrafına nazaran ise, mahkûmun rızası olmadan hücre müddeti 3 yılı geçemez.

Görülüyor ki, Alman Kanununa nazaran çok uzun bir müddet için hücrede mahkûmu bırakabilmek imkânı derpiş edilmiştir.

[11] Bk.: Prof. Dr. Dietrich, Lang - Hinrichsen, sözü geçen eser; Juris Classeur Procédure Pénale, c. 3; Donnedieu de Vabres, Huguency - Ancel, Les grands systèmes Pénitentiaires Actuels, Paris 1950; Cannat, La Réforme Pénitentiaire, Paris; Charles Germain, Eléments de Science Pénitentiaire, Paris 1959.

19. — b) *Danimarka Ceza Kanunu* 34. maddesinde hapis cezasını hücrede veya diğer mahkûmlarla birlikte müstereken çektirilmesinin krali emirnamelerle tertipleneceğini tasrih ediyor. Bununla beraber kısa müddetli cezalar, genel olarak hücrede tecrit suretile ve uzun müddetliler ise, diğer mahkûmlarla birlikte müstereken çektirilir. Ancak her halde mahkûm, ceza müddetinin başlangıcında ve sonunda tecrit edilebilir.

Hücrede tecrit sırasında dini merasimler, dersler, konferanslar ve jimnastiğe iştirâk etmenin ve bahçede dolaşmanın caiz olduğunu yukarda kaydetmiştik; keza mahkûmun yaşı ve sıhhati nazara alınarak ve diğer sebeplerle, hücrede tecrit bakımından istisnalar da yapılabilir. Ancak cezanın müstereken çekildiği hallerde, mahkûm geceleri mutlaka tecrit olunur.

20. — c) *Portekiz*, modern ilimde müterakki sistemi bugünkü felsefesi itibarile tamamilen benimsemiş ve tatbikata koymuş bir memeket olarak takdim edilmektedir.

Portekiz Ceza Kanununun 58. maddesinin 3. paragrafına nazaran «siyasî suçlular hakkında tatbik edilecek hürriyeti bağlayıcı cezalar için, hususî müesseseler teşkil edilir.».

Portekiz Ceza Kanunu, sadece çalışma mecburiyetini göstermiş ve infaz usulünü tüzüklere, yönetmeliklere bırakmıştır. Bu memlekette, hürriyeti bağlayıcı cezalar 28 Mayıs 1936 tarih ve 26.643 sayılı kararnameye göre, infaz olunmaktadır. Esas prensip şudur ki, müddeti uzun hürriyeti bağlayıcı cezalar, müterakki sisteme nazaran infaz olunur ve rejim, mahkûmun hücreye konulmasile başlar. Ancak hücrede geçirilecek müddet, bir asgarî ve azamî arasında olmak üzere, cezaevi idarecilerince tayin olunur.

21. — d) *Avusturya*'da hücre tatbikatı ve müddeti, hürriyeti bağlayıcı cezanın müddetine nazaran değişmektedir. Bir seneden az müddetli hürriyeti bağlayıcı ceza halinde, esas itibarile hücrede tecrit prensiptir. Daha fazla müddetli hürriyeti bağlayıcı ceza halinde ise, cezanın infazına mahkûmun hücreye konulmasile başlanılır. Bu suretle infaz edilen hücre müddeti asgarî 8 aydır ve 3 yılı da geçemez.

Hücre, ağır hapis cezasının ağırlaştırılabilmesi bakımından da kabul edilmiştir. Kanunun 22. paragrafına nazaran, mahkûmun bir ayı geçmiyen bir müddet tecridi suretile, ağır hapis rejimi şiddetlendirilir. Aradan bir ay geçtikten sonradır ki, yine tecrit mümkündür. Böylece hücreye konulan mahkûm, günde en az iki defa bir

müessese mensubu tarafından ziyaret edilir ve kendisine uygun bir iş verilir.

22. — e) *Brezilya*'da ağır hapis cezası, ilk 3 ayı aşan bir müddetle hücrede çektirilir. *Peru*'da ise, ağır hapis bir haftadan 6 aya kadar olan bir müddetle hücrede tecritle başlar.

23. — f) *Hollanda*'da, hapis cezası, suçlunun şahsiyeti nazara alınmak suretile, ya topluluk yahut hücre rejimine tâbi tutularak çektirilir. Hücrede geçirilecek müddet kısmen veya bütün cezanın müddetine şâmil olabilir. Adliye Vekili 5 seneden daha fazla bir hapis cezasına mahkûmiyet halinde ve hafif hapiste ise, mahkûmun talebine binaen, cezanın tamamen veya kısmen hücrede geçirilmesine müsaade edebilir. Yine şahsiyetleri ve fiilleri bakımından bazı mahkûmların cezalarını hücre dışında diğer mahkûmlarla birlikte çekmelerine Adliye Vekilince karar verilir.

24. — g) *Brezilya*'da kendine mahsus hususiyetler arzeden bir müterakki rejimin tatbik olunduğu iddia edilmiştir¹².

Brezilya'da müterakki sistem 3 safhada uygulanmakta ve bunun birinci kısmını gece ve gündüz hücrede tecrit teşkil eylemektedir. Hücre müddeti her nev'i ceza bakımından sabit olarak tayin edilmiştir. Yani cezanın müddetine nisbetle tayin edilmekte değildir. Bununla beraber, mezkûr müddet 3 ayı geçemez; hattâ suçlunun ikinci safhaya intikali bakımından gerekli tekâmülünü kaydelediği anlaşılacak olursa, bu 3 aylık müddet dolmadan dahi ikinci devreye geçirilir. Esasen şahsî hususiyetler itibarile, mahkûmun hücreye konulması mahzurlu ise, mahkûm hücreye konulmaz. Hücre müddetinin kısalığı *Brezilya*'da câri müterakki sistemin tam bir hususiyetini teşkil eylemektedir. Bu devrede, cezaevi müdürü suçlunun fizik ve meral şahsiyeti üzerinde, bir hüküm tesisine de gayret eder. Bu devrede mahkûmun, değerli kitapları okumasına müsaade olunduğu gibi, hapishanenin rahibi dahi kendisine ziyaretler yapar ve mânen mahkûma yardım hususunda gayretler gösterir.

25. — h) *İngiltere*'de, hürriyeti bağlayıcı cezaların Kara Avrupasına uymayan bir tekâmül şekli vardır. Gerçekten çok uzun müd-

[12] Jacques - Bernard Herzog, Le système pénitentiaire du Brésil (in Huguency, Donnedieu de Vabres, Ancel, sözü geçen eser, s. 83 ve son.).

detle hapis cezaları bu memlekette bir önem arz etmemiş, suçlar karşılığı asli cezalar ölüm ve sürgün olmuştur. İngiltere'nin kolonileri zamanla mahkûmların sürgün edildiği mahaller olmaktan çıkınca, hapis cezaları önem taşımağa başladı, ve ancak 1863 yılından sonradır ki, hapis cezasına ait prensipler tesbit edildi ve Lordlar Meclisi vücuda getirdiği raporla hapis cezası yönünden esas metodun, hücrede tecrit ve ağır iş (*hard labor*) olması lâzım geldiğini tesbit eyledi. Bu prensipler 1894 yılına kadar tatbik edilmiş ve bu tarihte *Lord Gladston* başkanlığındaki bir komite ceza sistemi bakımından *korkutma ve terbiye etme, ıslâh* prensiplerini birlikte olarak benimsemiştir. Halen İngiltere'de hapis cezası hücrede tecrit esasına dayanmaktadır; bununla beraber, mahkûmun hücrede yalnız geçireceği müddet asgari hadde indirilmiştir. Hattâ geceleri dahi eğlence ve tahsil maksatları ile mahkûmlar, hücrelerinden alınarak bir araya getirilebilmektedirler¹³.

26. — i) *Yeni Fransız Ceza Usul Kanunu*, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı yönünden esaslı değişiklikler getirmiş bulunmaktadır¹⁴. Filhakika Usul Kanununun 717. maddesinin 2. fıkrası ve 719. maddelerine nazaran, cezaları kesinleştikten itibaren geri kalan müddeti bir yıldan aşağı olan mahkûmlar hakkında hapis cezası, geceli gündüzlü hücrede tecrit suretile çektirilmektedir. Ancak, mahkûmları koyacak kâfi miktarda hücre bulunmazsa, bu takdirde ceza müştereken ve toplu halde çektirilir.

Ayrıca hücrede tecridin şiddeti azaltılmış ve mahkûmun spor yapabilmesi, radyodan istifadesi, iş saatlerinde diğer mahkûmlarla müştereken bir atölyede çalışabilmesi ve konferanslara iştirâk edebilmesi imkânı kabul edilmiştir. Bunun karşılığı olarak da hücrede geçirilen şedit rejim dolayısıyla, ceza müddetinden indirme yapılması usulünden vazgeçilmiştir.

Uzun müddetli hidematı şakke cezasının kolonilerde çektirilmesine son veren ve 1938 yılında neşredilen kararname uzun müddetli cezalar bakımından, gece ve gündüz tecridi derpiş eylemişti: cezanın infazına girişildiğinde, mahkûmun bir yıldan 3 yıla kadar hücreye vaz'olunacağı kabul edilmiş ve dar olmakla beraber idarî mercilerin mezkûr müddeti kısaltılmak yetkisi de derpiş edilmiştir. 1945 yılında

[13] Lionel W. Fox, *Le système pénitentiaire de la Grande-Bretagne* (In Huguéney, Donnedieu de Vabres, Ancel, sözlü geçen eser, s. 187 ve son.).

[14] Charles Germain, *Eléments de science pénitentiaire*, Paris 1959, s. 35 ve son.

teşkil edilen ve ceza infaz rejimlerini incelemekle vazifelendirilen Komisyon, hücreyi mahkûmun müşahedesi bakımından derpiş eylemişti.

Halen, hücrede tecridin *sadece mahkûmun tasnifi için müşahedesi maksadile kullanılacağı* Ceza Usul Kanununun 719. maddesile sarahaten kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu müddet rejimin tatbik edileceği müesseselerin nev'ine göre değişir; fakat hiç bir zaman bir yılı aşamaz.

Ayrıca Fransa'da Fresnes milli oriyantasyon merkezinde 5 ilâ 6 haftalık müddetlerle müşahedeye tâbi tutulan mahkûmlar hakkında da hücre rejimi tatbik olunur. Mezkûr merkezin maksadı, uzun müddetle mahkûm edilmiş olan suçluların şahsiyetlerine en uygun bir müesseseye sevkedilebilmeleri için müşahede ve tasniflerini sağlamaktadır. Keza (relegation) cezasına mahkûm edilen mükerirlerin, 6 aydan 9 aya kadar sürebilecek olan ve hususî merkezlerde geçirilecek müşahedeleri devresi ilk iki ay içinde hücre rejiminin tatbiki suretile yürütülür.

Fransız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun D 97 maddesi gereğince, muayyen Fransız cezaevlerinde tatbik edilen müterekki sistem 5 devreyi ihtiva eylemekte ve bunun ilk devresini müşahede maksadile mahkûmun bir hücrede geceli gündüzlü tecridi teşkil eylemektedir.

Görülüyor ki, Fransız mevzuatı artık hücreyi müterekki sistem çerçevesinde cezayı ağırlaştırmak maksadile değil ve fakat sadece mahkûmun müşahede ve tasnifini temin etmek yönünden kabul etmiş bulunmaktadır.

27. — j) *İtalyan*¹⁵ Ceza Kanunu ve cezaların infazı hususundaki sair kanun ve idarî mevzuatın ortaya koyduğu müşterek esas ve sistem cezaların infazında ıztırap verme ve ıslâh gayelerinin birlikte olarak yürütülmesidir.

Gerçekten 1889 İtalyan Ceza Kanunu müebbeden hidematı şakke cezasının ilk safhasında mahkûmun geceli gündüzlü tecridi esasını kabul eylemiş ve bu devreyi 7 sene olarak tayin etmişti. 1930 Kanunu, bu sistemin mahkûmun ruhen ve bedenen sukutunu tahrik eylediğini müşahede ettiğinden, devamlı tecrit ve ikinci safhadaki konuşma memnuiyeti prensiplerini esas itibarile kaldırdı ve müebbeden hidematı şakkeye mahkûm olmakla beraber, diğer bir takım

[15] *Guiliano Vassalli - Carlo Erra, Le système pénitentiaire de l'Italie* (Dennedieu de Vabres Huguency, Ancal, sözü geçen eser, s. 219 ve son.)

hürriyeti bağlayıcı cezalara dahi içtimaen mahkûm edilen suçlunun, bir yıldan 4 yıla kadar gece ve gündüz hücreye konulması esasını vaz'eyledi. Ancak bu nev'i mahkûmlar dahi cezaevi müdürü tarafından ve doktor ve rahip taraflarından ziyaret edilmek ve mümkün olduğu ölçüde kendilerine hücrede yapacakları bir iş temin edilmek lâzımdır. Bu nev'i mahkûmlar 3 yılı böylece geçirdikten sonra, nezaret hâkiminin kararile açık havada çalıştırılabilirler.

Ağır hapis cezası ise, 30 yıla kadar gidebilir ve bu cezaya mahkûm edilen suçlular ancak geceleri tecrit edilirler.

Hapis cezası mahkûmları ise, kendilerine mahsus müesseselerde yahut ağır hapis cezasının tatbik edildiği cezaevlerinin mahsus kısımlarında, geceleri tecrit suretile cezalarını çekerler.

Görülüyor ki, İtalyan mevzuatı müebbet hıdematı şakka cezasının diğer cezalarla içtima etmesi hali müstesna, müterekki sistemin bir devresi olarak geceli gündüzlü tecrit esasını terkeylemiş bulunmaktadır.

Netice ve tekliflerimiz:

28. — Yukarda verilen izahat ve Mukayeseli Hukukun ihtiva eylediği misallerden hareket etmek suretile hücre konusundaki kanaatlarımızı ve bugün için ideal saydığımız tekliflerimizi aşağıda özetliyoruz:

1° Müterekki sistemin mebdeni teşkil etmek üzere kısa müddetle devam edecek bir geceli gündüzlü tecrit devresine ihtiyaç vardır.

2° Bu devrenin maksadı, mahkûm hakkında, şahsiyetine uygun şekilde tatbik edilecek en münasip ceza - ıslâh rejiminin ne olabileceğini tayin eylemek — yani tasnifini sağlamak — üzere mahkûmun müşahedesinden ibarettir. Tecrit müddeti bu sebeptendir ki, maksat ölçüsünde ve binnetice kısa olmak lâzımdır. Mezkûr müddet hükmedilen ceza ile bir nisbet dahilinde tayin edilmemeli, fakat mahkûmiyet müddeti ne olursa olsun, muayyen bir süreyi de aşmamalıdır.

Bütün mahkûmlar, hükümlerinin infazına girişildiğinde, ilk önce Türkiye'nin muhtelif bölgelerinde teşkil edilecek *tasnif veya müşahede merkezlerine* gönderilmeli ve buralarda geceli gündüzlü hücrelere vaz'edilerek mütehassıslar tarafından incelenmelidirler.

Cezaevleri idarecilerine bazı suçluların bu devreden tamamen istisna edilebilmeleri imkânı verilmelidir. Ezcümle muayyen bazı basın suçları ve anormal hüviyet arzetsmiyen siyasi suçlar failleri

hakkında geceli gündüzlü hücreye konulmak suretile bir müşahede devresine elbetteki lüzum yoktur; zira hücreye vaz'ı suretile mahkûmun müşahedesini onun tehlike halinin tesbiti gayesine matuf bulunduğundan bu hususta bir ihtiyaç da yoktur.

3° Mevzuat kısa müddetli, ezcümle bir yılı aşmayan süredeki hürriyeti bağlayıcı cezaların münhasıran hücre veya topluluk rejiminde çektirilmesi konusunun tayini cihetini cezaevi idarecilerine bırakmalıdır.

Mahkûmların şahsiyet hususiyetleri tayin olunmak ve cezaevinin maddi imkânları da gözönünde tutulmak suretile bu konuda gerekli kararlar cezaevleri idarecilerince ittihaz edilmelidir.

4° Mahkûmun müşahede maksadile veya kısa müddetli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı için konulduğu hallerde, hücrede geçirilecek hayat tarzının ve hücre şartlarının bugünkü tatbikata nazaran çok daha yumuşak olması lâzımdır. Hücreye konulması ile takip edilen maksat gözönünde tutularak, mahkûmun dış âlemle temasının düzenlenmesi, konferanslara, jimnastik faaliyetlerine iştirâk eylemesinin sağlanması, günün muayyen saatlerinde mahkûmun açık havaya çıkabilmesinin ve dolaşabilmesinin temini uygun olur.

Mahkûmun konulduğu hücrenin fizik bakımından uygun şartları haiz olması da keza zaruridir¹⁶.

5° Mümkün olduğu takdirde mahkûmların, geceleri mutlak surette hücreye konulmalarını, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı bakımından çok lüzumlu bir unsur telâkki etmekteyiz, fakat böyle bir sistemin tatbiki yönünden milyonlar sarfı ile çok adette hücreli cezaevleri inşa eylemek lâzım gelir ki, bugünkü memleket şartları bakımından tahakkuku mümkün bir şey değildir.

6° Disiplin maksatları ile ve mahkûm için muayyen usulî teminatı da sağlamak suretile geçici olarak mahkûmun hücrede tecridi mümkün bulunmalıdır. Ancak disiplin maksadile böyle bir tecridin rejimi, hiç şüphesiz, normal hücre rejimine nazaran daha ağır olmak iktiza eder. Fakat bu halde dahi tecridin mahkûmun akli, ruhi ve bedeni sıhhatini ihlâl etmeyecek surette yürütülmesi elbette zaruridir¹⁷.

[16] Bir hücrenin ihtiva eylemesi lâzım gelen şartlar hakkında Bk.: Pierre Cannat, La Réforme pénitentiaire, s. 102 ve son.

[17] Modern ilim ve tatbikatta disiplin maksadile mahkûmun hücreye konulması dahi «esedî bir fizik ceza» mahiyetinden daha ziyade «ağır bir manevi müeyyide» haline doğru değişmektedir. Bu sebeple bir çok memleketlerde karanlık, penceresiz,

Ceza sistemimizde gerçekleştirilmesi lâzım gelen değişiklikler:

29. — Ayrıca belirtmeye lüzum görmeliyiz ki, yukarda arzolan tekliflerimiz ceza sitemimizde esaslı bir takım değişikliklerin icrâsını tazammun eylemektedir. Bu değişikliklerin esası, cezada *zindancılık* felsefesini terketmek ve modern ilmin gösterdiği yolu tutmaktır. Bunun için hareket noktası ve esas felsefe olarak *ceza-ıslâh* istikametini benimsemek ve *cezanın ferdileştirilmesi* prensipini takip eylemek lâzımdır.

30. — Tabii olarak bu sistemin esasını, modern ilmin gösterdiği ve bütün klâsik Tenfiz ilmi eserlerinde de ifadesini bulan müesseseler ve rejim teşkil eder. Biz bu konuyu memleketimiz yönünden şu suretle özetleyeceğiz:

1° Ağır hapis, hapis, hafif hapis ve sürgün şeklinde hürriyeti bağlayıcı cezaların çeşitlenmesi sisteminden vazgeçmek ve ağır hapis ve hapis olmak üzere iki türlü hürriyeti bağlayıcı ceza ile iktifa eylemek lâzımdır. Sürgün ise, sadece bir emniyet tedbiri olarak derpiş edilebilir.

2° Ağır hapis cezasına mahkûm olanlar için memleketin üç veya dört merkezinde tasnif veya müşahede merkezleri kurulmalı, mahkûmlar kanunun tayin eylediği süreler içerisinde, bu merkezlerde geceli gündüzlü hücreye konularak mütehassıslar tarafından müşahede ve tasnif edilmeli ve hangi rejim tahtında kolaylıkla ıslâh edilebilecekleri tesbit ve mevzubahis karantina müddetinin hitamında cezalarının geri kalan kısımlarının çektirilmesi maksadile diğer müesseselere nakledilmelidirler.

3° Memleketimizde mevcut cezaevleri muhtelif temayül ve hususiyet arzeden mahkûmların ıslâhı ihtiyacına tekabül edecek surette nev'ilere ayrılmalıdır:

Bir kere müesseeler tam, orta ve asgari emniyet şartlarına tâbi olmak üzere üç kısma ayrılmalıdır. Mezkûr müesseseler de, içlerine konulacak ve benzer ferdi hususiyetleri taşıyan mahkûmların gruplaşmalarına imkân verecek surette nev'ilere bölünmelidirler¹⁸.

ışıksız hücreyi, disiplin maksadile dahi kullanmaktan vazgeçilmiştir (meselâ İsviçre); keza bazı memleketler hücreye kapatmanın lâzımı gayri mufariki telekki edilen katıksız su ve ekmek rejimini bertaraf eylemişlerdir (meselâ Amerika gibi; küçükler hakkında Danimarka ve Japonya gibi) Bk.: Modern Methods of Treatment, s. 118.

[18] Beyan edelim ki, bilhassa Amerika'da mahkûmun kendisine benzemiyen (hétérogène) suçlulardan mürekkep gruplar içine konularak ıslâhı uygun görülmekte

Aynı bir cezaevi tüzük ve yönetmeliğinin bütün cezaevlerinde tatbikini ifade eden bugünkü sistemimiz baştan aşağı ilmin verilerine aykırıdır. Ayrıca son yıllarda cezaevlerinin hep tam emniyet şartlarını haiz müesseseler olarak inşası büyük hata teşkil etmiştir. Bu suretle mahkûmların çalıştırılmaları, müstahsil hale getirilmeleri bakımından kullanılabilecek milyonlarca lira işe yaramaz demir parmaklılar için sarfedilmiştir.

4° Hapis cezalarının müddeti kısa olmalıdır. Müddeti bir veya iki yılı aşmayan hürriyeti bağlayıcı cezalar, başka tedbirlere kalbedilmedikleri takdirde, hapis şeklinde infaz edilmelidir.

Zira hücreye konma mevzuu yukarıda arzolunduğu üzere tasnif maksadına müteveccih olunca, hapis cezası ile ağır hapsi birbirinden tefrik bakımından ortada hem sebep ve hem de kıstas kalmaz. Bu kıstas sadece müddete taallük edebilir.

Böylece kısa müddetli hale gelecek hapis cezaları imkân oldukça geceli gündüzlü tecrit yolu ile çektirilmeli ve fakat tecrit, bugünkü tatbikata nazaran, hafifleştirilmiş, insanî şartlara ve ıslâh maksatlarına uygun bir rejim tahtında ceryan etmelidir. Tecrit deyince, bundan mahkûmun dış âlemle olan temaslarının tamamile yok edilmesini değil ve fakat gaye bakımından bu temasların düzenlenmesini ve kontrolünü anlamak lâzımdır.

Böylece kısa müddetli mahkûmların cezalarını hücrede çekebilmeleri konusu, çok adette hücreleri ihtiva eden müesseselerin vücuda getirilmesini icap ettirir; bu ise bir zaman ve bütçe meselesi teşkil eylediğinden şimdilik mükerrirlerin hücreye konulmalarından sarfı nazar olunabilir. Mükerrirler dışında kalan diğer tesadüfi suçluların dahi hücreye konulmalarına maddi imkân yoksa, yine eşit ahlâki ve içtimai hususiyetleri haiz olanları aynı bir müessesede toplamak yolu tutulmalıdır.

31. — Görülüyor ki, tavsiye eylediğimiz sistemin tatbiki güçtür ve çok kesif ve dikkatli ve uzun vâdeli bir çalışmayı icap ettirmektedir; ancak modern ilmin tatbikini emreylediği yol budur ve diğer medenî memleketlerin uygulamakta buldukları usuller dahi bunlardan ibarettir.

Ord. Prof. Dr. Sulhi DÖNMEZER

ve ancak bu suretle ilerdeki topluluk hayatı için yetiştirilebileceği ileri sürülmektedir. Buna mukabil İskandinav memleketlerinde hâkim görüş mahkûmların kendilerine benzer hususiyetleri taşıyan (Homogène) suçlulardan mürekkep gruplar içine konulmalarıdır. Bizim de taraftarı olduğumuz telâkki budur.

MİLLÎ HÂKİMİYET, MİLLÎ İRÂDE MEFHURLARININ VE KUVVETLER BİRLİĞİ SİSTEMİNİN ESAS TEŞKİLÂT HUKUKUMUZA GİRİŞİ

Ord. Prof. Dr. Recai G. OKANDAN

Devlet içinde ferdi irâde ve kudretlerin üstünde kendini empoze eden üstün iktidarın menşei ve sahibi hakkında ileri sürülen noktâi nazarlardan biri de, bu iktidarı Devleti vücuda getiren topluluğa icrâ eylemekte, topluluğu bu iktidarın sahibi olarak kabul etmektedir. Zamanımızda demokratik kelimesile ifade olunan bu görüş tarzı, tarihin uzak devirlerinden itibaren teori sahasında bir gelişmeye mazhar olduğu gibi tatbikatta da ehemmiyete mazhar kılınma imkânını bulmuştur. Hûsusile onbeşinci asrın sonlarından itibaren büyük bir gelişme imkânını bulan bu tarzdaki bir görüş yine hususile onsekizinci asrın sonlarından itibaren vücuda getirilen muhtelif hukukî vesikalarda da ifâdesini bulmaya başlamıştır. Netekim, Büyük Fransız ihtilâlinin eseri olan 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannâmesinin üçüncü maddesinde, Hâkimiyet kelimesile ifade olunan üstün iktidarın mutlak surette halka âdiyeti, hiç bir ferdin ve hiç bir hey'etin sarîh olarak halkdan neş'et etmeyen bir otoriteyi kullanamayacağı tebarüz ettirilmiş ve zamanımıza kadar bir çok Devletlerin Esas Teşkilât Kanunlarına da hemen hemen müşterek bir formül halinde bu prensibin ithali âdet halini almıştır.

Esas Teşkilât Hukuku tarihimiz incelendikte, ne Tanzimât, ne Birinci ve ne de İkinci Meşrûtiyet devirlerinde Hâkimiyet'in topluluğa âdiyeti gibi bir formülün pozitif hukukumuzda yer aldığını söylemeye imkân yoktur. Her ne kadar, meselâ Tanzimat devrinde Namık Kemal'in Hürriyet gazetesindeki makalelerinde, İkinci Meşrutiyet devrinde Mebusân Meclisi Reisi Ahmet Rıza beyin 13 Aralık 1324 tarihinde Mebusân Meclisindeki nutkunda, Mehmet Sait Paşa hükûmetinin 17 Aralık 1327 tarihli beyannamesinde, Bağdat mebusu İsmail Hakkı beyin 22 Aralık 1327 ve Selânik mebusu Cavit beyin 23 Temmuz 1328 tarihlerinde Mebusân Meclisindeki nutuklarında, Hâkimiyeti ahali, Hâkimiyeti milliye, Millet'in hakkı hâkimiyeti muazzaması gibi sözlerin sarf edildiğine rast gelinmekte ise de,